

УДК [37.07:124.5] – 047.48 (477) „1875/1910”

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АКСІОЛОГІЧНИХ ЗАСАД УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ УСТАНОВАМИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Є. А. Божко

У статті проаналізовані основні положення аксіології та обґрунтовано аксіологічний підхід до дослідження проблеми розвитку аксіологічних засад управління освітніми установами у вітчизняній педагогічній теорії (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.). Виявлено значущість аксіологічного підходу в загальній методології дослідження даної проблеми. Визначено, що аксіологічний підхід дозволяє виявляти ціннісні основи управління освітніми установами у вітчизняній педагогічній теорії та являється ключовим в аналізі проблеми дослідження.

Ключові слова: аксіологічний підхід, аксіологія, управління освітніми установами, педагогічна теорія.

Сучасний процес реформування системи освіти в Україні зумовив виникнення складних проблем науково-педагогічного та управлінського характеру. Тому й нині актуальними є дослідження проблем методології історії управління освітою. Адже їх результати можуть сприяти ефективному поліпшенню та оптимізації процесу створення вітчизняної системи освіти в Україні та управління нею.

Із наукових джерел відомо, що вперше до проблеми аксіологічних засад людського буття зверталися ще в древній Греції, філософи Аристотель, Геракліт, Демокрит, Платон. Також проблему досліджували: Л. Баранович, І. Борецький, І. Галятовський, І. Гізель, І. Горбатовський, О. Злобіна, А. Елласонський, І. Красовський, В. Крижко, В. Луговий, І. Мамаєва, С. Полоцький, Ф. Прокопович, Ю. Рогатинець, Є. Славинецький, В. Сластьонін, М. Смотрицький, К. Ставровецький, Є. Хриков, Г. Чижакова, Б. Чижевський та інші.

При дослідженні проблеми розвитку аксіологічних засад управління освітніми установами у вітчизняній педагогічній теорії (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.) ми керуємося точкою зору

Е. Юдіна на структуру методологічних засад науки, який визначає 4 рівня методології – філософський, загальнонауковий, конкретно науковий та рівень конкретного дослідження та застосовуємо низку методологічних підходів та методів. Це надає дослідженню найістотніший вплив на процес його проведення і результативність та ґрунтується на специфіці наукової спеціальності, особливостях теми, понятійного апарату дисертаційного дослідження, на систематизації та взаємозв'язку обраних підходів. Але, зазначаємо особливу увагу на обґрунтуванні саме аксіологічного підходу до дослідження проблеми розвитку аксіологічних засад управління освітніми установами у вітчизняній педагогічній теорії (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.), тому що він являється ключовим в дисертаційному дослідженні даної проблеми.

Мета статті полягає в обґрунтуванні аксіологічного підходу до дослідження проблеми розвитку аксіологічних засад управління освітніми установами у вітчизняній педагогічній теорії (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.).

Ключовою категорією в педагогіці є цінність. Це поняття використовувалося людьми з часів глибокої давнини, однак у науковий обіг воно було введено тільки в другій половині ХІХ ст. німецьким філософом Р. Лотце.

Гуманістичний світогляд як узагальнена система поглядів, переконань, ідеалів будується навколо одного центра – людини. Людина є системоутворювальним фактором, ядром гуманістичного світогляду. Різні її ставлення до людей, суспільства, духовних цінностей, діяльності, до себе, тобто до світу в цілому, пов'язані з двома різними, хоч і взаємообумовленими, підходами: практичним і пізнавальним. Перший підхід викликаний пристосуванням людини до явищ, що швидко змінюються у часі і просторі, а другий – переслідує мету пізнання закономірностей дійсності, яка її оточує [1, с.131].

В. Тугарінов вважає, що цінності – це не тільки предмети, явища і їх властивості, що потрібні людям певного суспільства і окремій особистості як засоби задоволення їх потреб, а й також ідеї і спонукання у вигляді норми та ідеалу.

В останні роки ціннісна проблематика перетворилася у важливий об'єкт наукових досліджень, зайнявши гідне місце у працях з філософії, соціології, психології, педагогіки, історії, етики та інших наук. Зростання значущості вищевказаної проблематики, насамперед,

пояснюється збільшенням у суспільстві інтересу до людини як неповторної особистості, її взаємодії з оточуючим світом, а також з переосмисленням сутності добра й гуманізму.

У свою чергу, це зумовило підвищення значення аксіологічного підходу, який виступає своєрідною призмою, крізь яку вивчаються різні проблеми сучасної науки. У світлі цього перед науковцями постало питання, чи існує зв'язок між поняттями цінності та істини. На це питання науковці відповідають порізно [3, с.224].

На думку О. Сухомлинської, втілення аксіологічного підходу в сучасну педагогічну практику, насамперед, передбачає дотримання таких вимог: педагогічна ідеологія має будуватися на життєстверджувальному позитивному змісті, а не на критиці й негативі явищ навколишньої світу; педагогічний процес має являти собою цілісне поєднання процесів навчання та виховання, які ґрунтуються на одних підходах і характеризується єдиною стратегією розвитку; систему педагогічних впливів на молодь треба здійснювати не стільки за допомогою використання ідей загальносвітової значущості, перебудови світу, скільки через залучення педагога до внутрішнього світу кожної особистості, виявлення ним прагнення зрозуміти її та допомогти зорієнтуватися в існуючій реальності; оскільки для підлітків і юнаків велике значення мають цінності молодіжної субкультури, доцільно педагогізувати їх, активно включаючи в навчально-виховний процес; під час формування ціннісних орієнтацій молодих людей треба повноцінно використовувати можливості колективу як основного провідника соціальних цінностей і групових норм для осіб, які входять до нього [4, с.26-27].

Розкриваючи роль аксіологічного підходу в педагогіці, важливо відзначити, що цей підхід виступає концептуальним підґрунтям для подальшого розвитку педагогічної теорії та практики, даючи можливість визначати стратегії подальшого розвитку різноманітних педагогічних явищ і процесів з позиції введення певних гуманістичних ціннісних орієнтирів.

Особливого значення аксіологічний підхід набуває для забезпечення подальшої гуманізації системи освіти, адже він на основі визнання безумовної цінності кожного суб'єкта орієнтує педагогічну взаємодію на всебічний розвиток особистості, створення сприятливих умов для розвитку її сутнісних сил, індивідуальних інтересів і потреб. Забезпечуючи інтеріоризацію об'єктивних цінностей людської

спільноти, аксіологічний підхід сприяє перетворенню їх у суб'єктивне надбання окремої людини, тобто в її особистісні сенси.

Аксіологічний аспект управлінської діяльності виступає внутрішнім чинником глибокої педагогічної орієнтації керівника будь-якого навчального закладу [4, с. 132].

Ціннісні орієнтації управлінця освітніми установами є найважливішим елементом його внутрішньої культури, що закріплюється життєвим досвідом, всією сукупністю його емоційних переживань і відмежовує значуще, суттєве для даної людини від несуттєвого, незначущого. Сукупність ціннісних орієнтацій, що вже склалися, відстоялися, утворюють свого роду вісь свідомості, яка забезпечує сталість особистості управлінця, спадковість певного типу поведінки і діяльності в управлінні освітою. Ці процеси простежуються у спрямованості потреб, запитів і інтересів.

Внаслідок цього ціннісні орієнтації виступають найважливішим фактором, який регулює дії управлінця. Основний зміст ціннісних орієнтацій людини взагалі – це правові, політичні, філософські, естетичні, моральні релігійні переконання, глибокі і стійкі прихильності, непохитні принципи поведінки. Тому в кожному суспільстві ціннісні орієнтації особистості стають об'єктом виховання і самовиховання, цілеспрямованого впливу.

Ціннісні орієнтації управлінця освітніми установами виступають ознакою зрілості його особистості, показником ступеня його соціальності. Це – призма сприйняття не тільки зовнішнього, але й внутрішнього світу індивіда, зумовлений зв'язок для вирішення в індивідуальному плані питання про сенс життя, завдяки якому відбувається інтеграція сукупності ціннісних особливостей як дещо цілісне і своєрідне, характерне саме для даної особистості [2, с. 76].

У сучасних умовах реформування освіти необхідно об'єктивно та діалектично підходити до управлінців, що мають талант і можливий потенціал до управління, але не можуть швидко переорієнтуватися відповідно до нових цінностей ринкового суспільства. У такому випадку їм необхідно проаналізувати власну ціннісну орієнтацію.

Таким чином в ході нашого дослідження аксіологічний підхід дозволить виявити ціннісні основи управління освітніми установами у вітчизняній педагогічній теорії.

Література

1. Бутківська Т.В. Ціннісний вимір соціалізації учнів /Т.В. Бутківська // Педагогіка і психологія. -1997. - № 1 (14). - С. 130-137.
2. Крижко В.В. Антологія аксіологічної парадигми освіти / Василь Васильович Крижко. – К.: Освіта України, 2005.
3. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін.; за заг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 248 с.
4. Наукові підходи до педагогічних досліджень: колективна монографія / Н 34 За заг. ред. д. пед. наук, професора, чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. – Харків: Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – 348с.

АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ИССЛЕДОВАНИЮ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ АКСИОЛОГИЧЕСКИХ ОСНОВ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ (ПОСЛЕДНЯЯ ЧЕТВЕРТЬ XX – НАЧАЛО XXI В.)

Е.А. Божко

В статье проанализированы основные положения аксиологии и обоснованно аксиологический подход к исследованию проблемы развития аксиологических основ управления образовательными учреждениями в отечественной педагогической теории (последняя четверть XX - начало XXI в.). Выявлено значимость аксиологического подхода в общей методологии исследования данной проблемы. Определено, что аксиологический подход позволяет выявлять ценностные основы управления образовательными учреждениями в отечественной педагогической теории и является ключевым в анализе проблемы исследования.

Ключевые слова: аксиологический подход, аксиология, управление образовательными учреждениями, педагогическая теория.

AXIOLOGICAL APPROACH TO RESEARCH PROBLEMS OF MANAGEMENT AXIOLOGICAL FUNDAMENTALS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN DOMESTIC PEDAGOGICAL THEORY (THE LAST QUARTER OF XX – BEGINNING XXI CENTURY)

E.A. Bozhko

The article analyzes the main provisions of axiology and reasonably axiological approach to the problem of development axiological foundations of management of educational institutions in the domestic educational theory (the last quarter of XX - beginning of XXI century.). Revealed the importance of the axiological approach to general methodology of the study of this problem. Determined that the axiological approach allows to detect valuable bases management of educational institutions in the domestic educational theory and is a key problem in the analysis of the study.

Keywords: axiological approach, axiology, management of educational institutions, pedagogical theory.

Божко Єлізавета Анатоліївна – викладач кафедри образотворчого мистецтва та професійної майстерності, інституту культури та мистецтв, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Аспірант I курсу, спеціальності 13.00.06 «Теорія та методика управління освітою», інституту післядипломної освіти, кафедри державної служби, адміністрування та управління, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Луганськ). E-mail: elizaveta_sushko@mail.ru

Bozhko Elizaveta Anatoliy is a teacher of the chair of fine art and professional skills of Institute of Culture and Arts of Luhansk National University named after Taras Shevchenko.

Graduate student of speciality 13.00.06 - "Theory and Methods of Education Management (Lugansk city). E-mail: elizaveta_sushko@mail.ru

Рецензент – Хриков Євген Миколайович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри державної служби, адміністрування та управління.

Reviewer – Khrykov Evgenij Mikolay is a doctor of pedagogical sciences, professor, chief of department of public service, administration and management.

УДК:378.147.013.42

ОБГРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗМІСТУ ІНТЕГРАТИВНОГО ФАКУЛЬТАТИВНОГО КУРСУ “СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СІЛЬСЬКІЙ ГРОМАДІ”

О. В. Васюк

У роботі розкриваються змістові особливості інтегративного факультативного курсу “Соціально-педагогічна діяльність у сільській громаді” при формуванні професійної спрямованості майбутніх соціальних педагогів.

***Ключові слова:** факультативний курс, професійна спрямованість, соціальний педагог.*

Як складний інтегративний вид діяльності, соціально-педагогічна робота у сільській громаді перебуває на етапі свого